

Дисципліна для політиків

Під час офіційного візиту до Києва голова Стортингу Королівства Норвегія Торбйорн Ягланд розповів першим особам України про те, як політична відповідальність стала щоденною реальністю норвезького парламенту й уряду

Розмову ведуть
Василь ЗОРЯ, Галина КАЛАЧОВА

– Пане Ягланд, яким, на вашу думку, має бути рецепт політичної стабільності для України? Якщо в Норвегії між першими особами виникають розбіжності, як їх вирішують?

– Такими проблемами займається Стортинг. За багато років нам у парламенті вдалося створити культуру політичної співпраці між політичними партіями. Це стало гарантією того, що будь-який національний уряд матиме

підтримку парламенту. Але якщо виникають непорозуміння, між урядом і парламентом розпочинаються дискусії в Стортингу. Але в Норвегії ніколи не буває такого, щоб парламент не підтримав уряд у принципових державних питаннях.

– Чи вирішене у вас питання політичної відповідальності політиків перед народом?

– Це коштувало нам багатьох років зусиль і багатьох криз. Політичні партії, зрештою, зрозуміли, що захист державних інтересів відповідає їхнім власним інтересам.

– Розкажіть, будь ласка, детальніше про цей шлях до сучасного рівня політичної відповідальності.

– Він розпочався напередодні Другої світової війни, ще за часів Великої депресії. Лейбористська партія, яка тоді була найпотужнішою в країні, запропонувала іншим партіям долучитися до розробки заходів щодо подолання кризи і безробіття, рівень якого на той час був дуже високий.

Уже під час Другої світової різні норвезькі політичні лідери потрапили до одних тих же нацистських таборів у Єв-

ропі. Там вони перезнайомилися між собою тісніше, навіть потоваришували і дійшли згоди стосовно того, яким чином краще побудувати нову, повоєнну Норвегію.

Дуже важливим було й те, що після війни Норвегія пішла шляхом екстенсивного розвитку торговельних відносин. Їй довелося відкрити свою економіку для того, щоб стати конкурентоспроможною на зовнішніх ринках. А для цього економіку потрібно було зробити абсолютно прозорою. Сам факт того, що Норвегія є учасником відкритих ринків, насамперед європейських, величезною мірою дисциплінує не тільки бізнесменів, а й політиків.

– Отже, загалом ви задоволені роллю парламенту в контролі за урядом. Чи справді цей контроль є настільки ефективним?

– Маю вам сказати з усією відвертістю, що я багато подорожував країнами Європи і, напевно, Стортинг чи не найсильніший серед усіх парламентів. Передусім тому, що він надзвичайно відповідальний. Ми ніколи не приймемо заздалегідь безвідповідального рішення або резолюції. Уряд ніколи не зможе ухвалити якогось рішення без консультації зі Стортингом. Не кажучи про те, що в будь-яких міжнародних справах він зобов'язаний завчасно консультиватися з парламентом.

– А якщо уряд цього випадково не зробить?

– Тоді в парламенті на голосування буде просто поставлено питання про оголошення недовіри урядові. Якщо Стортинг не підтримає уряд, той автоматично має піти у відставку.

– Коли ми вже зачепили цю тему, то яку позицію займає суспільство? Яким є середній відсоток голосування виборців під час парламентських виборів?

– 80 %...

– Це схоже на ідеальне суспільство. Але який вигляд має така співпраця під час глобальних криз – скажімо, зі світовими фінансами? Як повелися гілки влади за нинішньої ситуації?

– Фінансова криза, безумовно, не оминувала і Норвегію. Уряд одразу почав проводити постійні й тісні консультації

з парламентом і з усіма політичними силами. Відповідальність за всі заходи, що їх урешті-решт вживатиме уряд, нести будуть усі партії. На наше щастя, у Норвегії вони ставлять на перше місце не вузькопартійні інтереси, а загальнодержавні.

– Очевидно, що криза вплинула на прийняття державного бюджету-2009 у Норвегії. Як відрегулювала влада?

– Ще на початку січня ми переглянули національний бюджет. Хочу підкреслити, що наша ситуація кардинально відрізняється від української тим, що ми маємо відчутний бюджетний профіцит (завдяки видобуванню нафти й газу), а отже, за кризових умов зможемо витратити ці кошти. Але на які цілі? Влада запропонувала два принципові рішення. Завдяки надлишковим грошам, по-перше, буде створено додаткові робочі місця в державному секторі. Це компенсуватиме втрату робочих місць

«Парламент у Норвегії ніколи не прийме заздалегідь безвідповідальної резолюції. Уряд також ніколи не зможе ухвалити якогось рішення без консультації зі Стортингом»

у секторі приватному, особливо сьогодні, коли вітчизняна економіка більше налаштована на імпорт. По-друге, уряд надаватиме підтримку фінансовим організаціям, аби вони могли й надалі кредитувати приватні компанії.

– Україна та Норвегія мають одну спільну рису – сусідство з Росією. Ви спостерігали різдвяний газовий конфлікт між Києвом і Москвою... На що варто було б звернути увагу в домовленостях із Росією та з Європою, яка вочевидь перелякана залежністю від Росії в цьому титанні?

– Гадаю, найважливіше було б перейти до принципово іншого формату співпраці зі своїми партнерами в енергетиці, згідно з яким Україна мала б справу з усіма нафтогазовими корпораціями виключно на комерційних засадах.

Звісно, треба також активізувати диверсифікацію шляхів постачання газу. Очевидно, варто було б працювати з іншими європейськими державами, зо-

крема з Норвегією, для того, аби мати більш узгоджену енергетичну політику у Європі.

Дуже важливою є розробка відновлюваних джерел енергії. Це ще одна можлива сфера співпраці між нашими країнами. Я сказав главі уряду і Президенту України, що Норвегія вкладає кошти у відновлювальні технології, які допомагають уникнути викиду вуглецю в атмосферу і його збиранню для повторного використання. Для вас це могло б підвищити рівень використання вугілля, водночас значно зменшивши його викиди в атмосферу.

– Чи означає все це, що найближчим часом ми можемо розраховувати на досягнення домовленостей між Україною і Норвегією в цьому напрямі?

– Я сподіваюся. Ми відкриті для співпраці як з Україною, так і з багатьма іншими державами. Зрештою, це стане можливим завдяки найновішим технологіям, які ми розробляємо і які можна буде використовувати будь-де.

– Чи означає це також, що Норвегія захоче взяти участь у частковій приватизації української газотранспортної системи?

– Я не можу говорити від імені норвезького бізнесу в цілому, тому що ми підходимо до цих речей суто з комерційного погляду. Але загальне враження в моїй державі таке, що Україні потрібен хтось іззовні, хто міг би допомогти у впорядкуванні вашої енергетичної політики й управлінні транспортно-енергетичною системою.

– На яких засадах?

– Мені складно робити конкретні припущення, але думаю, що ключові норвезькі енергетичні компанії готові обговорити всі пропозиції.

– Ми не знаємо, якою мовою спілкується Росія з Норвегією, але з Україною вона нерідко використовує мову сили. То чи можна за таких умов узагалі вибудувати рівноцінні й цивілізовані відносини з Росією?

– Складно щось вам радити, бо Норвегія має інше історичне тло відносно до Росії. Червона армія брала участь у визволенні Норвегії в 1944–1945

роках. Я певен, що серед радянських солдатів було чимало українців. Однак після визволення війська, по суті, одразу залишили територію Норвегії.

Росія залишається значною силою, тому для Норвегії завжди було дуже важливо мати потужну підтримку з боку НАТО і США. Хоча й на такому історичному тлі між Норвегією і Росією завжди була досить непогана співпраця, навіть під час «холодної» війни. Сьогодні на Крайній півночі ми з росіянами ведемо спільні проекти стосовно вдосконалення можливостей використання енергетичних ресурсів.

В Україні зовсім інша історія відносин із Росією. Та факт полягає в тому, що Росія є і нікуди не зникне. Росія – це велика потуга, тому відносини з нею варто розвивати конструктивним шляхом.

– Але чи вірите ви особисто в те, що Росія спроможна динамічно змінюватись у бік демократії? При тому, що, на переконання багатьох аналітиків, у цій країні слабко відчутна сама потреба в демократії...

– Слід зважати на історію Росії, яка по-своєму також є доволі непростюю. Те, що відбувалося за часів комуністичного режиму, а потім за Бориса Єльцина, мало не призвело до катастрофи держави. Після приходу до влади Володимир Путін створив певну стабільність у суспільстві. Я вірю, що для Росії немає шляху назад – до чистого авторитарного режиму. Хоча якщо подивитися на те, що відбувається всередині федерації, можна побачити чимало негативних тенденцій.

Однак, повторюю, я погано собі уявляю, яким чином Росія може повернутися до авторитарного режиму. Адже в ній поступово з'являється новий клас людей, які ведуть ділові справи в усьому світі, у Європі – насамперед. Тож або росіяни будуть пов'язані з європейськими ринками і працюватимуть за їхніми стандартами, або ж вони опиняться в ізоляції, але це суперечитиме інтересам нового покоління...

– ... або ж вони змушені будуть іммігрувати до Норвегії...

– Навряд чи. За своєю суттю росіяни є надзвичайно «російськими». Тому вони не люблять залишати свою державу.

– Президент Віктор Ющенко під час зустрічі дякував вам за підтримку України в питанні приєднання до НАТО. З другого боку, українська опозиція стверджує, що цей шлях розтягнеться не менш як на 10 років. То в чому саме Норвегія має намір підтримувати Україну протягом найближчого десятиліття?

– Ми не збираємося втручатися в орієнтовний графік, який ви, можливо, маєте щодо вступу до НАТО. Найважливіше те, що Україна повинна мати право на власний вибір. Ми приєднуємося до позиції більшості європейських лідерів: Україна стане членом НАТО, якщо виявить велике бажання. Проте не думаю, що вступати до такої потужної військової організації, маючи розділений у цьому сенсі народ, є вигрешною ідеєю. На все потрібен час.

«Незалежно від того, стане Україна членом ЄС чи ні, у будь-якому разі вона виграє від того, що спробує пристосуватися до правил функціонування на міжнародному європейському ринку»

– Згадайте, будь ласка, як ваша країна визначалася з НАТО. Що потрібно, аби чітко сформулювати національні інтереси Норвегії?

– Певна річ, не все населення Норвегії розмовляє «в один голос». Коли мова йшла про визначення відносин з Євросоюзом, Норвегія так і не змогла стати його членом, тому що люди поділені у своїй позиції. Хоча ідею членства в НАТО підтримало понад 80% населення.

– Норвегія займає окрему позицію у відносинах з ЄС. А в Україні багато слів про євроінтеграцію і мало справ... Та насправді це зовсім різні позиції у ставленні до Європи.

– Я порекомендував би поступово просуватися в бік Європи. Угода про асоційоване членство дуже придалася б. Вона відкриє можливість в односторонньому плані адаптуватися до європейських правил. Незалежно від

того, стане Україна членом ЄС чи ні, у будь-якому разі вона виграє від того, що спробує пристосуватися до правил функціонування на міжнародному європейському ринку. Я в цьому переконаний.

Якщо Україна хоче працювати на внутрішньому європейському ринку, то працювати треба за його законами. Тоді ви станете привабливішими для іноземних інвесторів.

Сучасна Норвегія зростала на інвестиціях Франції, США, Великої Британії. Більшість сфер нашої промисловості побудована на іноземних коштах. Однак інвестори ніколи не вкладали гроші в Норвегію, якби в ній були непередбачувані умови. Інвесторам необхідно знати, що на них чекає в майбутньому.

– Отже, ви рекомендуєте Україні співпрацювати з усіма можливими європейськими структурами?

– Мій підхід полягав би в тому, щоб підійти якомога ближче до будь-яких європейських організацій.

– І насамкінець. Ви вперше відвідали Україну як міністр закордонних справ Норвегії майже 10 років тому. Які зміни в нас впадають в очі пересудім?

– Безумовно, за цей час у вас з'явилися свобода слова, вільна преса. Це дуже важливо. 10 років – насправді незначний проміжок часу. Але я вважаю, що назагал Україна на правильному шляху. Згадайте, ми розвивали норвезьку демократію понад 100 років.

Звісно, проблем у вас вистачає. Одна з найважливіших – занадто близьке переплетіння економічних та політичних інтересів. Бізнес і політика мають бути розділені. Не можна змішувати ці зовсім різні інтереси. В іншому разі корупція залишиться серйозною проблемою. Багатьох норвезьких лідерів це питання в Україні також непокоїть.

І останнє в переліку, але не по суті... Потрібно відкритися вільним ринкам, зокрема – європейським. Якщо Україна почне проводити відкриту й прозору економічну політику, корупція в державі зникне.